

Täiusliku maailma puudused

"Andja", Lois Lowry, Draakon & Kuu kirjastus, 2010

USAs Mannachusetis elav Lois Lowry avaldas teose "Andja" 1993. aastal ning 1994. aastal võitis see Newbey medali. Eesti lugejad said seda lugeda 2010. aastal, kui see meie raamatupoodidesse esimest korda jõudis.

"Andja" on antiutoopiline teos, kus peategelase Jonase maailm on "täiuslik". Maailm, kus kõik on kontrollitud, puuduvad sõjad, valu ja hirm, inimeste tunded on pealiskaudsed, et nad kontrolli alt ei väljuks. Inimestel ei ole muud valikut, kui jälgida reegleid, sest nad ei tunne teistsugust elu, neil puuduvad mälestused, iseseisvad mõtted, nad on tundetud ning nad näevad kõike nii sõna otseses mõttes must-valgelt kui ka kaudset - kõik teavad, mis on hea ning mis on halb. Puudub põlvkondade ajalugu, ka kultuur ja meelelahutus. Välistatud on igasugune erinevus, ka seksuaalsus on maha surutud. Saamatus ja korrarikumine on määramaks "Ärasaatmist", mis tähendas surmasüsti. Seda tõde varjati lihtrahva eest, kes tähendasid "minema saatmist" kui midagi ilusat.

Selles Samasuse maailmas hoiti rahvast kontrolli all mitmel viisil, nendega manipuleeriti, jätmaks neile mulje, et just selline peabki elu olema. Erinevates vanuseastmetes mängisid inimesed erinevat rolli, see väljendus samuti seadustes. Kuni kaheksa aastaseks saamiseni oli lohutusese igapäev, jalgratas anti 9-aastastele. Teismelise ängistuseks kutsuti ärevust, mille vastu pidi võtma ärevustablette. Tähtsa osa määras kliimakontroll, mis on suur näitaja selle ühiskonna Samasusest. Inimesed olid justkui robotid, kes olid määratud vaid inimrassi jätkamiseks ja ühiskonna teenimiseks. Iga viimnegi detail on piinliku täpsusega läbi mõeldud. Ainsad, kes teadsid tõde, on Jonas ning vana tark Andja.

Kaheteistaastaseks saades määratakse igale lapsele tulevik ehk see, kelleks nad kunagi saavad ning ka Jonas pole mingi erand, või nii ta vähemalt arvab. Tema andeka, väärrika, julge ja targa käitumise eest määratakse talle Mälestuste Saaja roll, mis on nende ühiskonnas väga hinnatud. Jonasel on võimalik näha seda, mida tavalisel kodanikul pole, ta õpib nägema värve, ta saab võime näha Teisele Poole ehk tema maailma püstitatud piiridest välja. Jonas hakkab oma õpetaja Andja abil vanu aegu läbi elama, mälestusi koguma ning emotsioone kui ka füüsilist valu läbi elama, ta tunneb elu ilma kliimakontrollita. Tal on ülesanne võtta kogu ühiskonna koorem enda õlgele. Jonase ja Andja vahel on telepaatia. Koos leiutavad nad plaani, kuidas taastada vana ühiskond - meile tuttav ühiskond. Selleks peab ta põgenema

Ühiskonnast Mujale, nii tulevad tagasi kõik mälestused ja tunded teistele inimestele. Jonas ei läbi seda teekonda üksi, vaid uuslapse Gabrieliga, kes oli algul surmale määratud oma saamatuse tõttu, kuid Jonase isa, kes oli hooldaja, andis Gabrielile uue võimaluse. Selline põgenemine kontrollitud maailmast on peaaegu võimatu, aga Jonas ei jäta enne, kui plaan on teostatud.

Inimesed ei saanud võidelda oma õiguste eest, sest nad ei näinud kaugemale sellest, mis neid ümbritses. Rahva teadmatus hoidis koos seda maailma, sest nad ei teadnud, et kunagi midagi üldse erines sellest, mis neil on. Selline ühiskond on tasakaalust väljas, kogu võim kuulub kõrgematele. Ei saa öelda, et see maailm, kus me elame, on tasakaalus. Kuid meil on olemas kõik see, mis Samasuse maailmas kirjeldatud inimestel pole - tunded, eneseteadvus, vabadus mõtetele. Palju isemoodi mõtlemaid inimesi võivad viia kaoseni, see oli tõenäoliselt põhjenduseks, miks Samasuse maailm loodi. Tegelikult võtab Samasuse maailm inimese arenemise võimalused.

Kontrollimine Samasuse maailmas näitab hirmu, kartust, et inimesed lähevad tagasi selliseks, nagu nad olid olnud varem. Kontroll väljendus mitmel viisil, millest üks oli söögilauas oma niigi väheste emotsioonide jagamine. Oma mõtete varjamine oli seadusevastane. Tundus, nagu need emotsioonid ei olnud inimestel reaalsed, vaid nad väljendasid ennast justkui ettekirjutatult. Lugejat häirib teoses Jonase pere käitumine, kuigi on teada, et nad on tundetud ja nad ei tea tõde. Kas elada maailmas, kus igaüks näeb ennast ümbritsevat oma vaatevinklist, või maailmas, kus puudub õige elu? Reeglid Samasuse ühiskonnas on takistuseks, et inimesed ei metsistuks, kuid neid üle paisutades juhtub lõppude lõpuks ikka seesama.

Nii hea, kui ka halb on osa meie igapäevaelust, kuid muutes tuhmiks mõlemad, nii hea kui halva, on inimrassi edasiarenemine välistatud. Jonas kui "õige" inimene, oli võimeline rohkemaks, kui keegi teine teose tegelane, ta suutis areneda, ta päästab Samasuse maailma, leiab tee Mujale.